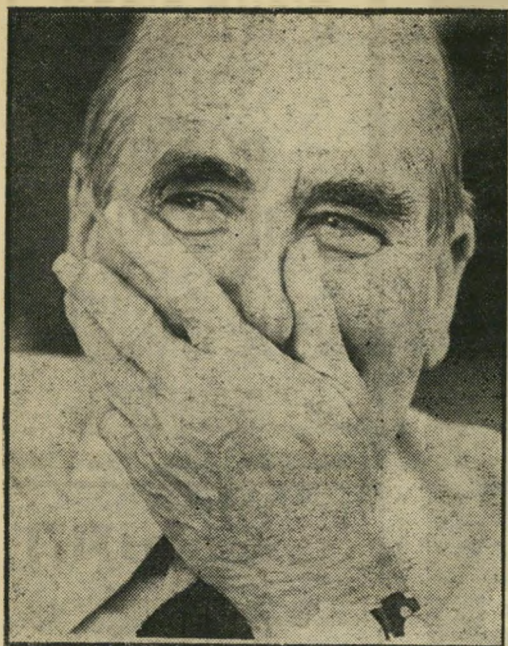

פגישה עם יאסר עראפאת

המלך חוסיין הגיב על תרצון הפלסטיני להגדרה עצמית בהצהרה שמסר זמן רב לפני ועידת רבאט: "ישראל הודיעה כי לא תסבול מדינה עצמאית בפלסטין או בגדה המערבית. לישראל אין כל זכות להחליט על כך. גם לי אין. לאיש אין הזכות להחליט, מלבד הפלסטינים עצמם."

אם תקום מדינה פלסטינית יהיו לה, בלי-ספק, קשרים הדוקים במיוחד עם ירדן (בירדן יש יותר פלסטינים מאשר ירדנים) וייתכן כי תיווצר פדרציה. אולם, כפי שאומר המלך חוסיין, על הפלסטינים להחליט בעצמם על גורלם. לזכותם אינני אומר שהם הצליחו במידה רבה לתבוע ולהשיג את הזכות לדבר בשם עצמם. הם זקוקים להכרה ולמולדת משלהם, כדי לקבוע את זהותם המיוחדת ולשמור עליה, והם זקוקים להזדמנות לנצל את כישורונותיהם הבלתיים למען מטרות יצרניות.

מה הסיכויים לעצמם, ובייחוד אותם החיים בשטחים המוחזקים בידי ישראל? כאשר סיירתי בקיץ זה בגדה המערבית, שמעתי מ-הפלסטינים עצמם הצעות רבות על צורת המינהל שיש לכוון אם וכאשר יוחזרו השטחים לערבים. כולם הציעו תקופת-מעבר שבה הם יהיו חופשיים להיוועץ בינם לבין עצמם ולהחליט על צורת מימשלם בעתיד. היו שהציעו שבתקופת-מעבר זו יהיה המנהל בידי ירדן. היו שהציעו להעביר תפקיד זה לאש"ף. אחרים הציעו למסור את המינהל, למשך שנתיים, לליגה הערבית או לאו"ם.

ההצעה שנראתה בעיני כמושכת ביותר, היתה שב-תקופת-המעבר יהיה השלטון בידי מועצה בראשות יושב-ראש בינלאומי ("מין יארינג", הם אמרו), עם שני נציגים מטעם אש"ף, שניים מאנשי הגדה המערבית, ושניים מטעם ממשלת-ירדן.

שאלות השיטה והנוהל זקוקות, כמובן, למחשבה ולדיונים נוספים. העיקרון החשוב מכל הוא שיש לאפשר ולעודד את הפלסטינים, בבואם להקים את מולדתם, להחליט בעצמם, ללא חיפזון, וכי יהיה ברור לעיני כל שהם עושים זאת ללא כפייה. אין ספק שהפלסטינים יוסיפו למלא תפקיד חשוב בארצות ערביות אחרות. אולם אחרי עשרות שנות המורה והסבל, מן הדיון שתהיה להם הזכות למדינה משלהם, שבירתה תהיה ירושלים הערבית.

לא משנתי את יאסר עראפאת עד לפני חודש-חודשיים, ואז שוחחתי עימו כשעה, בניירות. בעת סיורי הקודם במיזרח התיכון הוא היה בוועידת-אש"ף ב-קאהיר, ואז נפגשתי רק עם כמה מאנשיו. לפני כן היתה לי בלונדון הזדמנות לשמוע ולהיפגש עם סניד חמאמי, נציג אש"ף שם.

כאשר ראיתי את עראפאת, רציתי לגבש לעצמי דיעה כלשהי על אופיו ומטרותיו. האם הוא יותר לחמרת האלימות, או שיש לו יעדים אחרים? האם הוא קודם כל מנהיג תנועת-התנגדות, או מנהיג מוליטי? האם הוא פתוח לרעיונות חדשים, ובמיוחד, האם הוא מוכן לקבל על עצמו את האחריות הכבדה לנהל משימותן להחזרת השטחים הערבים שאבדו במלחמת 1967, כשהמטרה היא לכוון מימשל ערבי בשטחים שיוחזרו? האם הוא מוכן לשקול שיטה של דיקטום בשלום עם ישראל, שעליה כתב ודיבר סניד חמאמי בצורה כה גלוויה?

אין לי רצון להוסיף על קשייו הרבים, על-ידי ציטוט הדברים שאמר לי. לא לחצתי עליך להכריז מכרזות חדשות. מזה זמן רב רובץ עליו תפקיד קשה מאין-כמוהו - לנסות להחזיק ביחד פלגים בעלי מיגוון רחב ביותר. בכך היתה לו הצלחה הראויה-לציון. עליו להיות, בעת ובעונה אחת, לוחם ודיפלומט. עליו להנהיג לא מן הקלות, אלא מן המרכוז.

בתום סיורו האחרון במרחב, שעליו דיווח "העולם הזה" (1971) סיכם הלורד קא"ר אדון (לשעבר סר יו פוט) את רשמיו בסקירה שעתק ממזנה המציא לאירי אבנרי בצירוף "מושב האיחודים". זהו קטע מן הסקירה המומצא:

הרעיונות החדשים במיזרח-התיכון - נדירים. ל-עיתים קרובות מדי אנו מבזבזים את זמננו בחזרה על סיסמות ישנות ובהטחת האשמות ישנות. נראה שכל הד הנחש מאיכזר ההצהרות הקיצוניות ביותר של הצד השני. הישראלים זוכרים את החלטות-הטרטום ("לא משיא-ומתן, לא שלום"). הערבים מזכירים את רשימת השטחים הכבושים אשר מנהיגי ישראל חוזרים ומציג-הירים שלא יותרו עליהם לעולם.

אולם רעיון חשוב חדש אחד עלה בשנים האחרונות, וזכה בתמיכה גוברת. זהו הרעיון שצריכה לקום מדינה פלסטינית, כבית לאומי לפלסטינים, לצידה של ישראל, שהיא הבית הלאומי של היהודים. רעיון זה מובן ומקובל כעת במידה כה רבה, עד כי קשה לזכור שעוד לפני המש שנים, דובר עליו רק בקושי.

אני זוכר שכאשר דובר לראשונה על הצעה זו, הבעתי את התנגדותי. היה נדמה לי שמדינה, המורכבת מן השומרון, חלק מיהודה ועזה, לא תהיה בתיקום. אמרתי שבגיל 25 ניהלתי אני-עצמי את רובו של השטח הזה. (כוונתי היתה לתקופה שבה כיהנתי בימי המנדט בתפקיד סגן מושל-המחוז במחוז השומרון - מחוזות-המישנה שכם, ג'נין וטולכרם).

רק כאשר השתרשו עקרונות החלטת מועצת-הביטחון 242, התפתח רעיון המדינה הפלסטינית. שני העקרונות החיוניים של החלטת 242 היו, ראשית, "א-התח"ל" למה עם רכישת שטחים באמצעות מילחמה, ושנית, "הריבונות, השלמות הטריטוריאלית והעצמאות המדינית של כל המדינות באזור, וזכותן לחיות בשלום, בגבולות בטוחים ומוכרים, כשהן חופשיות מאיומים ומאלימות". אם תהיה ישראל בשלום, כשהיא חופשית מאיומים וממעשי-אלימות - מה יקרה לשטחים שנכבשו במל-חמת 1967, ושמהם צריכה ישראל לסגת למי החלטת 242?

החילה הניחו כי השטחים שיפנו יחזרו לירדן, אך לכך התנגדו מנהיגי האירגון לשיחור פלסטיני. אם לא תתקבל תביעת אש"ף שכל הארץ תהפוך ביום מן הימים למדינה אחת, ערבית-ישראלית (תביעה ששום מעצמה גדולה לא תמכה בה, וישראלית-הברית וברית-המועצות דחו אותה בפירוש), ואם תהיה התנגדות להחזרת השטח לירדן, הרי אז האפשרות שנתרה היא כיוון מדינה פלסטינית נפרדת.

למרות המימדים הקטנים והמחסור במשאבים (ואם לא תהיה הסכמה על פרוזדור לעזה, גם חוסר גישה לנמל) הרי הרעיון, אחרי שהושמע, הוא בעל כוח-משיכה בולט.

גורם חדש טמון בעובדה שלמדינה החדשה יהיה, עתה, גיבוי כספי חזק מידי מדינות-ערב העשירות בנפט. יתר על כן, הארצות השכנות - ירדן, סוריה ולבנון - יתנו, בלי ספק, גישה קלה לממליש של בירות ועקבה. המדינה הפלסטינית החדשה תהיה בעלת סיכוי טוב להתקיים, לפחות כמו שיש לירדן, שהחזיקה מעמד במשך 50 שנה, למרות חוסר-משאבים וכל מיני תהפוכות נוראות ב-ארצות השכנות.

* הן השאר בשיחה עם אורי אבנרי בינוי 1969 (העולם הזה 1660). שבה ניסה אבנרי לשכנע את הלורד, אז ראש המישלחת הבריטית באו"ם, לקבל רעיון זה. ** שהלורד קארדון היה מנסחה ויוזמה העיקרי.

למרות כל המיכשולים, הוא השיג הישג מרשים. הוא הכריח את דעת-הקהל העולמית, הסרבנית והאדי-שה, לשים לב לעניין הפלסטיני. למעלה ממאה אומות קיבלו את דרישתו לשמוע את דבר הפלסטינים. הוא ביסס את צידקת התביעה הפלסטינית להגדרה עצמית. כאשר נאם באוקטובר שעבר בעצרת האו"ם, הוא סיכם את קריאתו במילים שהפכו בינתיים מפורסמות: "באתי כשבידי ענף של זית ורובה של לוחם-שיחור. על הניחו לענף-הזית ליפול מידי!"

לא צמיחי להתרשם מראיון של שעה אחת. הששתי שיהיה עלי לסבול את הנאומים השיגורתיים, הטחת האשמות בישראל, צידוק ההתנגדות האלימה, האשמות נגד מעצמות-המערב. הוא החמיא לי בכך שהניח מראש שאני מכיר את עברו ואת קשייו. תחת זאת, הוא התרכז על הדרכים שבהן אפשר להיחלץ מן הקיפאון הנוכחי, גלגול יוזמות חדשות כדי לעזור לפלסטינים במצוקתם הנוראת, לשכנע את דעת-הקהל העולמית שיש לפעול בעוד מועד כדי למנוע סיכסוך וסבל חמורים עוד הרבה יותר. מצאתי שהוא אדם מהיר, חושב, מבחין ומעשי. יש לי ידע וניסיון בכל הנוגע למנהיגי-התנגדות ב-מקומות אחרים בעולם. כ"ל חשבתי בלבי כי בהשוואה אליהם יש לפלסטינים מזל רב שיש להם מנהיג כזה.

כמו שאמרתי, לא ביקשתי מיאסר עראפאת הצהרות והבטחות. אולם יצאתי מן הפגישה כשאני משוכנע שיאסר עראפאת הוא מנהיג שינצל במרץ כל הזדמנות להתקדם באופן יעיל לטובת האינטרס הפלסטיני, שהוא מעדיף ללא-שיעור התקדמות בשלום על פני אלימות, שהוא יגיב בחיוב על כל גישה כנה ומעשית, ושהוא יתייחס אל החזרת השטחים הערביים המוחזקים, ואל כיוון מדינה ערבית פלסטינית, כאל דבר שהוא חשוב הרבה יותר מאשר המשך האלימות.

אני רוצה לומר שהוא הפכפך. אני בטוח שהוא מסור לכליכול לעניין שלו. קיבלתי את הרושם החזק שהוא אדם שיש לשאת ולתת עימו, ושאפשר לכבדו ולבטוח בו.

לורד קארדון, לונדון

* רמז לכהונתו של הלורד קארדון כמושל בכמה מושבות בריטיות. ביניהן קפריסין וג'מייקה.

ההסדר הכפוי הוא הסדר רצוי

משמש מכשיר אדיר בידי האמריקאים כנגד הרוסים. מכאן שהן לגבי הרוסים והן לגבי האמריקאים, כל צד בדרכו המיוחדת, מהווה ישראל גורם חסרת-חלופה חשוב מאוד, אשר לא ניתן בלעדיו. ברור, אם כך, שאף אחת משתיהן לא תיתן ידה להשמדת ישראל.

מנגד, מצב של שלום, שקט ורוגע - מצב אשר יביא לפריחה באזור והתקרבות עד שיתוף-פעולה בין הצדדים, יביא לידי ריחוק הצדדים מן המעצמות. המס-קנה: גם שלום לא טוב לצדדים. נחוץ להם מתח, אך מתח מבוקר - כי מילחמה באזור זה עלולה להביא דרדר ולהביא לאובדן שליטה של אחד הצדדים, קטנים כגדולים. (יש לזכור שהרוסים והאמריקאים אינם מעוניינים להיפגש בשהד-הקרב.)

הערבים נמצאים בצלע השלישית. סאדאת מכריז שהוא רואה את ישראל כעובדה קיימת. רבים יודעים שלא יוכלו להשמיד את ישראל. מאידך אומר סאדאת, שעל שלום עדיין מוקדם לדבר בדור הזה. סאדאת הוא המתון מכולם.

קשה להאמין שכיום יכול מנהיג ערבי לקום ולומר: הנה נעשה שלום עם ישראל. שום מיסטר ערבי אינו יציב ונאמן עד-כדי-כך. אפילו נייה שהערבים היו הפגים בשלום, קשה

כל בתוחן את המצב השורר במיזרח-התיכון, מבחין מייד במיבנה ארבעת הגופים באזור: הערבים מול הישראלים, כאשר בתווך האמריקאים והרוסים. ברית-המועצות רואה את ישראל כמיינה - כך מחייב האינטרס שלה. רק בר-בלי-דעת ניסה להגיד שהרוסים הפגים בהשמדתה של המדינה. ישראל מש-משת לרוסים כגורם המתסיס את האזור. זהו הגורם אשר כנגדו מחפשים הערבים אמצעי. דרישת האמצעים מביאה והביאה לתלות, והתלות מביאה התמקמות רושית איתנה במיזרח-התיכון.

באשר לאמריקאים, רק תמים או טיפש יכול להת-ייחס אליהם כאל תומכי ישראל (ותצדק שהיא מייצגת) הנלכדים. כי ברור שלגבי קיומה של מדינת ישראל נמצאים האמריקאים בצד הרוסים. ישראל משמשת מצד אחד כמעוז מערבי באזור איסטרטגי חשוב זה, ומנגד מחזיקה ישראל שטחים רבים שהינם קלף כבד-משקל בידי האמריקאים, במאבקם להיאח-זות והתמששות באזור.

ד"ר קסיניגר מופיע בבירות ערב כמייצג הגורם היחידי שיכול להחזיר להם שטחים. הוא מבליט שדר-כס הקדומת, הפלרט עם הרוסים, לא קידמה אותם. כלומר, קיומה של מדינת ישראל כמדינה באזור,

להאמין שהכרזות כאלו היו שוברות את מסך החש-דנות, הזהירות והרתיעה הישראלים. הרוב הישראלי חושש מן השלום הערבי. לרוב הזה קוסמת ארץ-יש-ראל הגדולה, ה"בטוחה" והיפה. חוספת ההתרמקות הנוסטאלגית-דתית גם היא אינה תורמת לסיכויים. וכמו אצל הערבים, כך גם בישראל - קשה להאמין וקשה למצוא דמות אחת תוכל להנך, ללמד, להסיר מחיי-צות, מוסכמות, ולצעוד לקראת הסדר-שלום כולל. אין לנו מנהיג כזה, וקשה להאמין שיצמח בעתיד הקרוב. ההיגיון הפשוט הנובע מכך אומר: אינטרס אמרי-קאי-רוסי למתיחות מבוקרת. התקרבות והתרחקות ישראלית-ערבית לסירוגין, אשר תלבש צורה של חס-דרי-ביניים עד שהיכולל מסויים, מול אירצון יש-ראלי-ערבי. מכאן צץ ועולה אלמנט הכפייה!

תלות של האזור באמריקאים וברוסים (כך זה, ולא החיפך, ואל נשלה את עצמנו) מביאה לכך ששתי המעצמות תוכלנה לכפות את הסכם. הסדר-הביניים האח-רון היה מודל, והלחששים הנוכחיים בקשר לצפון, אף הם משמשים הוכחה לאמיתות תזית הכפייה.

קשה לדבר על שלום מוחלט באזור. העתיד אינו צופן לנו זאת, אך אולי אפשר לצפות להסדר כפוי, אשר יתקבל בהסתהיגות על-ידי הצדדים - אך יתקבל!

איל גרצברג, נחלת-יהודה